

Zeevogelwaarnemingen op de Noordzee.

Toni Holthuijzen

Op maandag 28 september vertrokken we met de 'Aurelia', een onderzoeksschip van het NIOZ (Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee), van Texel om bodemonsters te nemen en om vogelwaarnemingen te gaan verrichten in het zuidelijk deel van de Noordzee. De tocht stond onder leiding van de biologen F. C. Creutzberg (bodemmonsters en vissen) en C. Swennen (vogels en naaktslakken). Ik was als student ingeschakeld bij het verrichten van de vogelwaarnemingen. Om zo ongeveer half elf voeren we het Marsdiep uit, langs de kust van Texel, Vlieland en toen richting Doggersbank. Al spoedig zagen we de eerste Kleine Jagers en een Zeekoet. Vooral vlak onder de kust was het vogelrijk: grote groepen Zwarte Zee-eenden, wat Grote Zeeëenden, veel sterns, voornamelijk de Noordse Stern en ook al enige Drieteenmeeuwen, die we verder op zee in veel grotere aantallen zouden waarnemen. Andere soorten die onder de kust werden gezien waren: Jan van Gent, Stormmeeuw, Kleine Mantel-, Grote Mantel- en Zilvermeeuw. De Zilvermeeuw werd voornamelijk vlak onder de kust aangetroffen, verder op zee vrijwel niet meer. Het woord 'vogelrijk' werd in bovenstaande vergelijkenderwijs bedoeld, namelijk

De 'Aurelia', een onderzoeksschip van het NIOZ, waar vanaf vogelwaarnemingen werden verricht op de Noordzee.

Foto: NIOZ

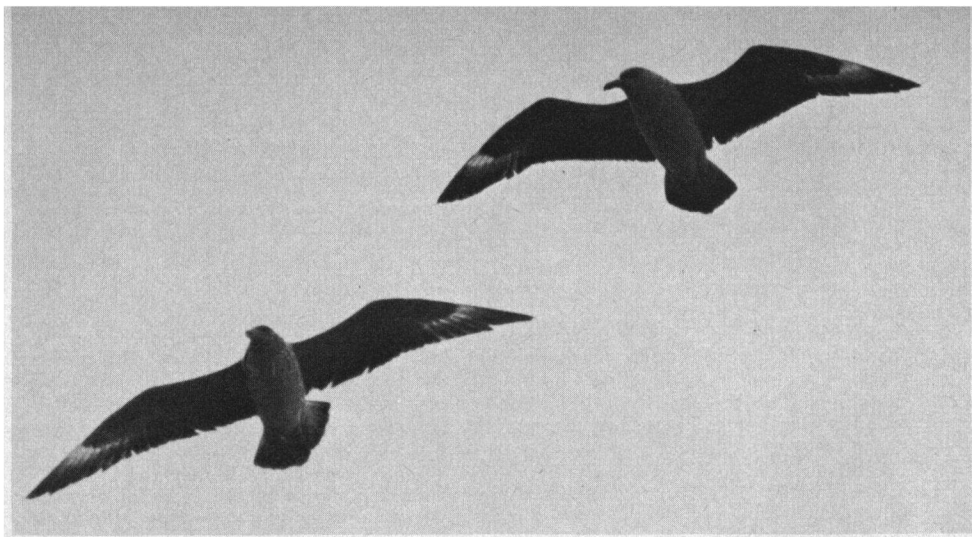
om de verschillen in soorten- en aantallen vogels aan te duiden, die bij telling van de trajecten van tien kilometers optreden. De getelde trajecten onder de kust springen er dan direct uit als 'vogelrijk'. Hier roep ik het artikel van C. Swennen in 'Het Vogeljaar', no. 4 (1975) in herinnering, waar op bladzijde 143 in tabel 1 de strook van tien kilometers voor de Nederlandse kust als relatief vogelrijk opvalt in vergelijking met andere delen van de Noordzee.

Het tellen ging als volgt: twee waarnemers stonden op de brug van de 'Aurelia', zodat vanaf de linker- en rechterzijde van het schip gelijktijdig over zee gekeken kon worden. Alle vogels werden genoteerd, die in het gezichtsveld van de waarnemer kwamen. De kijker werd alleen gebruikt om de soorten te determineren. Dit betekende, dat er — afhankelijk van kleur en formaat van de vogel — in een straal van 50-200 meter om het schip werd geteld. Op deze wijze is een vrij objectieve wijze van tellen mogelijk, zodat de waarnemingen ook in redelijke mate onderling vergelijkbaar zijn. Een telling geschiedde steeds over een traject van tien kilometers.

Toen we eenmaal wat verder op zee waren, lieten de Grote Jagers niet op zich wachten. Zeer opvallend was dat er nu vrijwel geen Kleine Jagers meer te zien waren. Het idee dringt zich dan gauw op, dat deze soorten elkaar misschien wel min of meer vervangen. Dit zou samen kunnen hangen met de vogels waar ze op parasiteren. Bij de Kleine Jager mochten we regelmatig drieste achtervolgingen van Noordse Stern, Grote Stern, Drieteen- en Stormmeeuw door de Kleine Jager aanschouwen. De Grote Jager zagen we voornamelijk Grote- en Kleine Mantelmeeuw achtervolgen. De eerste dag zagen we een Vaal Stormvogeltje en tegen de avond verschillende landvogels, die over zee trokken, lijsters, leeuweriken, Spreeuwen, Kieviten, Goudhaantjes en Zwartkopjes. Het zeebeeld was verder weinig gevarieerd, weinig soorten en kleine aantallen werden gezien, voornamelijk Kleine Mantelmeeuw, Stormmeeuw, Drieteenmeeuw, Jan van Gent en Noordse Stormvogels, waarvan de laatste het talrijkst waren. Toch waren er leuke afwisselingen, zo zagen we een keer iets in zee drijven, dat een Blauwe Reiger bleek te zijn, die te pakken was genomen door een Grote Jager, die aan het kadaver zat te plukken. Ook was er midden op zee opeens een Velduil tussen een groep meeuwen rond het schip aan 't cirkelen.

Ten zuiden van de Doggersbank gingen we voor anker. Midden in de nacht brak een zwaar onweer los. Daar de lichten van het schip aan waren, zagen we dat elk plekje van het schip door vogels was bezet. Behalve grote aantallen Spreeuwen zaten er ook Zwartkopjes, Boerenzwaluwen, Tuinfluiters, Gekraagde Roodstaartjes en een eenzame Kievit. De vogels waren door het slechte weer gedesoriënteerd en streken op het schip neer om te rusten. De volgende morgen werd een weggekropen Vaal Stormvogeltje gevonden, volledig uitgeput. We namen het mee naar Texel waar het, nadat het weer op krachten gekomen was, geringd werd en losgelaten. Die dag, 29 september, moesten we terugstomen richting Nederland vanwege een melding van een olievlek van 30 x 10 km² afkomstig van een lekgeslagen tankschip, die ten westen van Den Helder in zee dreef. Dit was nu een mooie gelegenheid om een dergelijke ramp eens van dichtbij te bekijken en de invloed hiervan op het vogelleven te onderzoeken. Een geluk was dat de olie niet het Marsdiep indreef, hetgeen een ontzettende ramp voor de Waddenzee zou hebben betekend.

Op 30 september bezochten we de vlek, maar er was al niet zo heel veel van terug te vinden. De olie lag gelukkig zo ver uit de kust, in het gebied dat blijkens eerdere tellingen van nature al vogelarm is, dat er geen schade werd waargenomen aan vogels. Behalve dat er naar vogels werd gekeken, werden er ook plankton- en watermonsters genomen, om de invloed van de oliefilm op het plankton te bestuderen. De volgende dag viel het reeds niet mee de olie terug te vinden. De tanker bevatte namelijk vrij dunne olie, die al vrij snel opgelost was in het zeewater en een ander deel vervluchtigd. Onderzoek aan de genomen monsters zal nu uit moeten maken wat de uiteindelijke invloed van de olievlek op het milieu is geweest. Nu is ook wel in te zien hoe belangrijk de vogeltellingen zijn, die in dit gebied gehouden worden. Er wordt inzicht verworven in aantallen en soorten, die in een bepaalde periode van het jaar in een bepaald gebied van de Noordzee voorkomen. De gevolgen van een calamiteit op het vogelleven kunnen dan worden overzien en zo wordt ook verklaarbaar waarom de ene soort meer te lijden heeft van

Toen we eenmaal wat verder op zee waren lieten de Kleine Jagers verstek gaan en zagen we alleen nog maar Grote Jagers.
De afbeelding toont twee Grote Jagers.

Foto: Piet Munsterman.

zo'n ramp dan een andere soort. Beslissingen aangaande de bestrijding van een vlek zouden beter gefundeerd kunnen worden indien er overwegingen, waar het vogelleven in betrokken wordt, meespelen.

In dit kader bezien zijn de vogeltellingen bijzonder nuttig, buiten het feit dat ze ons inzicht verschaffen in het leven van vogels op de open zee (Alken, Zeekoeten, stormvogels) waarvan relatief nog weinig bekend is en de vogelaar bovendien bijzonder veel genoegen schenken. Er ligt hier veel terrein braak waar nog onderzoek aan zou kunnen geschieden.

● Toni Holthuijzen, p/a Stationsweg 121, Zuidlaren.

Zwemmende Kemphanen

Zondag, 13 april 1975, omstreeks twee uur 's middags, stond ik vanaf het fietspad Hemelum-Galamadammen (zuidwest Friesland) Kemphanen te bekijken, die op het dijkje langs het meertje 'De Vogelhoek' zeer bedrijvig schijngevechten tegen elkaar aan het uitvoeren waren.

Plotseling vloog de hele troep kemphanen (ongeveer 50 ex.) van het dijkje op om vlak boven de waterspiegel, rond te gaan 'cirkelen'. Op een gegeven moment bevond de hele groep zich echter in het water (75 cm diep), druk rondzwemmend, alsof azend op een op het water drijvende prooi. Het schouwspel gaf de zelfde indruk, als een groep meeuwen, die zich op een drijvende buit stort. Ik heb niet kunnen waarnemen of het inderdaad om voedsel ging.

Na ongeveer twee minuten in het water te zijn geweest, vloog de hele groep weer naar het dijkje.

Dit zelfde tafereel herhaalde zich na een kwartier. Zijn er meer waarnemingen van Kemphanen die (groepsgewijs) te water gaan?

● Th. Piersma, De Klaster 1, Hemelum (Fr.).

Groeiende vraag naar vangmateriaal

Naar aanleiding van het artikel 'Zet de klok geen 100 jaar terug' in het vorige nummer

(pag.38) is het de moeite waard mede te delen dat het bleek dat er tijdens de afgelopen herfst en het winterseizoen, meer als in voorgaande jaren, in het Brabantse (en niet alléén daar) aan clandestiene vogelvangst is gedaan. Dit baseer ik op het feit dat de verkoop van vangmaterialen sterk groeiende is en hoogstwaarschijnlijk aanzienlijk hoger was als in voorgaande jaren. Naar mijn stellige overtuiging is de vergroting van de vraag veroorzaakt door de grote werkloosheid in bepaalde bevolkingsgroepen. Vogelvangst houdt, zoals vele lezers wellicht reeds zullen weten, nauw verband met sociologische problemen! Wij hebben over de verontruste handel in vangmateriaal een schrijven gericht aan de vakstichting van dierenhandelaren Dibevo. Deze stichting heeft positief gereageerd met de aanbeveling aan hun leden om geen vangmaterialen meer te verkopen. De Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers heeft ons bevestigd, sinds jaren geen advertenties meer op te nemen, waarin dergelijke materialen te koop worden aangeboden.

Naar mijn idee dienen er gerichte propagandacampagnes te worden georganiseerd. Uit ervaring kan ik vertellen dat iedere vogelhoudersvereniging, een potentiële vogelvangersbijsamenkomst is.

● Pierre Maréchal (medewerker Stichting Mondiaal Alternatief - Eindhoven). Gloriantstraat 68-III, Eindhoven.